

עבדי הם

שיחת הרב זלמן ברוך מלמד לפרשת בהר בחוקותי

כי לי הארץ • דע מי שעומד על ימינו • ייהרג ואל יעבור באונאת דברים •
אם כבנים אם כעבדים • מי אשם? • משכני בתוכם • מבט גדול ועמוק •
מעשים קטנים בגדלות או גדולים בקטנות

כי לי הארץ

השבת סיימנו ברוך ה' את ספר ויקרא, כבר ספר שלישי מתוך חמשת חומשי התורה! נאמר בפרשה:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם (כה, א-ב).

המילים הללו צריכות להיות כל הזמן חקוקות בתוכנו: הקב"ה נתן לנו את הארץ, והנתינה של הקב"ה היא פעולה תמידית שמתרחשת כל הזמן, 'ונתתי לך ולזרעך אחריד את ארץ מגידך' (בראשית יז, ח). בפרשה שלנו אנחנו לומדים שהקב"ה נתן לנו את הארץ בתנאים מסוימים: כל שש שנים, לזרוע, לקצור, ולאסוף את התבואה, ובשנה השביעית 'ושבתה הארץ שבת לה', הארץ שובתת היא של הקב"ה. 'שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה'. אמנם התורה עדיין קוראת לשדה הזו 'שדך', כאילו היא שלך, כי ברמה מסוימת יש זכויות לאדם שקנה את השדה או ירש אותה, בכל אופן בשנה הזו כל אדם נזכר שהוא קיבל את הארץ בתנאי, ובאמת הארץ שייכת לה'.

להגדרה הזו שארץ צריכה לשבות, ולא האדם, יש משמעות הלכתית. אילו הדין של השביתה היה חובה על האדם, יכול להיות שלפחות מדאורייתא היינו יכולים לשכור פועלים, שהקרקע

לא שייכת להם, והם יעבדו בשבילנו, כמו שמדין תורה אדם יכול לקחת גוי שיעבוד בשבילו בשבת. אמנם חכמים אסרו את זה גם בשבת, אבל מדאורייתא מותר. בשביעית גם מדאורייתא אין אפשרות שאדם ישלח גוי והוא יעשה עבורו את העבודה בשדה. הארץ צריכה לשבות, לא האדם. הארץ היא של ריבונו של עולם. כך גם ביובל.

כהמשך לזה מלמדת אותנו התורה אותו יסוד בכל דיני המקח והממכר. הקב"ה נתן לנו ממון, והוא נותן לנו בתנאים: אסור להונות איש את רעהו, צריכים לנהוג בישרות. 'וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְמָתָהּ, כִּי לִי הָאָרֶץ, כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אִתָּם עִמְדִי' (פסוק כג). לא רק הארץ, ולא רק הממון, גם האדם שייך לריבונו של עולם. אסור ליהודי למכור את עצמו לעבד, כמו שהתורה ממשיכה, 'כִּי עֶבְדֵי הֵם' (פסוק מב) - ולא עבדים לעבדים. אנחנו עצמנו שייכים לריבונו של עולם, כל הממון שלנו שייך לריבונו של עולם, האדמה שלנו שייכת לריבונו של עולם - הכל שייך לריבונו של עולם.

לכאורה המצוות הללו מצמצמות את הזכויות והיכולות שלנו. במבט עמוק יותר – אדרבה, זה סימן לכך שאנחנו נמצאים במצב מרומם. לגור בארץ ה', זה הרבה יותר מעולה מאשר לגור בארץ שהיא שלך. להיות 'עצמאי', כביכול, זה בעצם להיות מנותק מריבונו של עולם, זה חיסרון ולא מעלה. אל יחשוב האדם שהקב"ה 'מצמצם' את הזכויות שלנו, לא נותן לנו את הארץ באופן שלם אלא באופן חלקי. בדיוק להפך, דווקא העובדה שהארץ שלך באופן חלקי, היא זו שיוצרת את המציאות של 'עבדי הם', ולא עבדים לעבדים. זה לא מינימום, זה מקסימום. אנו זוכים להיות עבדי ה', זוכים לחיות בארץ הזו שהיא ארץ ה'. נכון, יש בה גם תנאים שהקב"ה מגביל אותנו, אך תמיד נזכור שהכול נובע מתוך ההכרה שהכול שייך לקב"ה.

דע מי שעומד על ימינו

המדרש אומר (תנחומא פרשת אמור), 'מי הקדימני וְאֶשְׁלֵם? תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא' (איוב מא, ג). אפילו כאשר אנחנו עושים משהו לכבוד ה', אנחנו משתמשים במה שהקב"ה בעצמו נותן לנו, נותנים לו ממה ששייך לו. אומר המדרש:

מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה? מי מל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר? מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג? מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית? מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום?

כל מה שאנחנו עושים - הקב"ה נתן לנו, ואנחנו עושים לו משלו. הלולב, הטלית, הפרשת התרומה, הכול מה', ובזה אנחנו מתחברים עם ריבונו של עולם. על כן אנחנו צריכים לנהוג במידת החסד ובמידת הטוב, ולהיטיב עם הבריות.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

אני רוצה לקרוא מדרשים נוספים בנושא הזה (ויקרא רבה, לד, ז):

אמר רבי זעירא: אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא. הא כיצד? אדם אומר לחבירו – 'זכי בי'.

בדרך כלל שיחה רגילה היא לא תורה, אבל שיחתן של בני ארץ ישראל היא תורה. כאשר בא עני לבקש נדבה, הוא לא אומר 'תן לי', אלא 'זכה בי!' אני בא לזכות אותך לעשות מצווה. הדיבור הזה הוא תורה, הוא מלמד אותנו שהאדם שנותן את הצדקה מרוויח הרבה יותר מהעני שמקבל אותה.

וכן אמר ר' יהושע: יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית. וכן רות אומרת לנעמי (רות ב, יט) 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום - בעז'. היא אומרת 'אשר עשיתי עמו', ולא 'אשר עשה עמי'. אמרה לה: הרבה פעולות וטובות עשיתי עמו היום בשביל פרוסה שנתן לי. אמר רבי אבין: העני הזה עומד על פתחך, והקב"ה עומד על ימינו, דכתיב (תהלים קט, לט) 'כי יעמד לימין אביון'. אם נתת לו - דע מי שעומד על ימינו ונותן לך שכרך. אם לא נתת לו - דע מי שעומד על ימינו פורע ממך, דכתיב (שם) 'להושיע משפטי נפשו'. אמר ר' יצחק: למדתך תורה דרך ארץ, שכשיהא אדם עושה מצוה - יהא עושה אותה בלב שמח. אילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו 'וישמע ראובן ויצלהו מידם' (בראשית לו, כא) - היה טוענו ומוליכו אצל אביו!

אם ראובן היה יודע שהניסיון שלו להציל את יוסף עומד להיכתב בתורה, הוא לא סתם היה מציל אותו, אלא היה עושה את הפעולה בשלמות רבה.

ואלו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו 'ויצבט לה קלי' (רות ב, יד) - עגלים פטומים היה מאכילה.

אדם צריך לדעת שהקב"ה רואה את כל מעשיו, כביכול 'מכתוב עליו בתורה', עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים'. וההבנה הזו גורמת לאדם לעשות את המעשים בצורה מושלמת, בשמחה ובלב שלם.

ר' כהן ורבי יהושע ברבי סימון בשם ר' לוי אמרו: לשעבר היה אדם עושה מצווה, והנביא כותבה. ועכשיו אדם עושה מצוה, מי כותבה? אליהו, ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידיהם! כההוא דכתיב (מלאכי ג, טז) 'אז נדברו יראי ה' איש את רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון'.

מלמד אותנו המדרש עד כמה צריך כל אדם להיות טוב לבריות, עד כמה גדול כל מעשה טוב, שאדם עושה. וכמובן לא לעשות זאת בשביל לקבל שכר, הטוב הוא מידה טובה מצד עצמה, אלא שהמדרש רוצה ללמד אותנו את גודל המעשה דרך הטובה הגדולה שהאדם מקבל כשכר. ריבונו של עולם נמצא, רואה את כל מעשיך! חכמים לא מדברים כאן על השכר עצמו, רק רומזים לך שהקב"ה רואה את המעשה שלך, וזה כבר מספיק. הידיעה הזו כבר נותנת לכל מעשה משמעות עצומה, ערך גדול מאוד.

ייהרג ואל יעבור באונאת דברים

התורה מזהירה אותנו 'אל תונו איש את אחיו' (כה, יד). הדין הזה הוא קודם כל בענייני כספים, אבל לא רק בענייני כספים אלא גם בדיבורים, בענייני נפש, 'אונאת דברים'. אדם צריך מאוד להיזהר לא לפגוע בחברו חס וחלילה. יש תשובה מיוחדת של בעל הערוך לנר', בספר 'בניין ציון' (סימן קעב). הוא דן 'אם מותר להציל עצמו ממיתה ע"י שמבייש לחבירו'. מה פשר השאלה הזו, הרי זה לא אחת משלש העבירות החמורות! אמנם כתוב 'כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים', והרי אסור לאדם לשפוך דמים כדי להציל את עצמו. מצד שני, המילה 'כאילו' אומרת לנו שזה לא ממש שפיכות דמים. על הרבה דברים נאמר 'כאילו', והשאלה עד כמה ההשוואה היא חזקה. כתוב ש'המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה'. ברור שאין הכוונה שהוא ממש עובד עבודה זרה. גם כאן, ברור שהמלבין פני חברו ברבים לא ממש נחשב כשופך דמים.

ועדיין, יש ראייה מפורשת לכך שאדם צריך למסור את הנפש ולא להלבין פני חברו ברבים:

אמר ר' יוחנן, אמר ר' שמעון בר יוחאי: נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים! מנלן? מתמר, דכתיב 'הוא מוצאת' (בראשית לח, כה).

התוספות מסבירים שכתוב בתורה 'מוצת', בלי א'. ולכן אין הכוונה של התורה לספר שמוציאים אותה, אלא שמציתים אותה באש, מלשון 'וַיִּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן' (איכה ד, יא). כבר התחילו לשרוף את תמר בגלל החשד שהיא זינתה, ולמרות זאת היא לא אומרת בפירוש ממי היא הרה. רוצה הבניין ציון ללמוד מכאן שתמר היתה ממש על סף שריפה, וכדי לא לבייש את יהודה היא העדיפה להישרף. היא רק שלחה רמז, 'לאיש אשר אלה לו אנכי הרה'. אם יהודה יודה - יודה, ואם לא - היא תישרף.

ראייה נוספת שמביא ה'בניין ציון', ממסכת סוטה (י:). שם מוזכר הדין שנוח לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ולא להלבין פני חברו ברבים, ושואלים התוספות מדוע לא החשיבו חז"ל

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

את האיסור הזה בין הדברים שצריך למסור עליהם את הנפש, למה לא אמרו שיש ארבעה דברים שיהרג ולא יעבור? מתרצים התוספות, שהגמרא החשיבה רק עבירות שיש עליהן לימוד מפורש מהתורה שצריך להיהרג עליהן. מלשונם של התוספות ניתן להבין שאמנם לא החשיבו את הלבנת פנים כאחת העבירות החמורות, כי המקור לזה לא מפורש, אבל למעשה צריך למסור את הנפש ולא להלבין פני חבר.

עוד מביא ה'בניין ציון' מדברי רבינו יונה בספר שערי תשובה. רבנו יונה אומר שבכל אחת משלוש העבירות החמורות יש גם 'אבק עבירה', וגם על האבק יש דין ייהרג ואל יעבור. בעבודה זרה יש דין 'אביזרייהו דעבודה זרה', ואם מחייבים את האדם לעבור עליהן הוא צריך למסור את הנפש ולא לעבור. לדוגמה – להתרפא מעצי אשרה. אפילו אם האדם נמצא בסכנת נפשות אסור לו להתרפא מהם. וכן בגילוי עריות, הגמרא אומרת במסכת סנהדרין, שאם אדם אוהב מאוד אישה נשואה, הוא ממש חולה אהבה ברמה כזו שהוא עלול למות. לא רק שאסור לו לבוא עליה ממש, אלא אסרו עליו אפילו לראות אותה מאחורי הגדר! משום שלא רק גילוי עריות עצמו אסור, אלא גם אביזרייהו של גילוי עריות אסורים, ויהרג ולא יעבור. שואל ה'שערי תשובה', ומהם אביזרייהו של שפיכות דמים? הוא עונה: המלבין פני חברו ברבים.

ה'בניין ציון' מאריך בדבר הזה, מביא ראיות נוספות ודן בהן. גם אם להלכה יש מישהו שחולק עליו או דוחה את הראיות שלו, כוונתו של ה'בניין ציון' היא לא ממש למעשה, אלא להסביר לנו עד כמה אדם צריך להיזהר שלא יצא ממנו עלבון כלפי מישהו אחר. אצל בני תורה אולי לא שכיח שאדם ממש ילבין פני חברו בכוונה, אבל לפעמים לא שמים לב מספיק, והוא רק 'עוקץ' את השני בפני אחרים, או אומר איזה ביטוי שגורם לשני להיפגע מאוד - זה איסור של 'מלבין פני חברו ברבים'! וגם אם זה לא ברבים, זה עדיין מלבין פני חברו, זו אונאה. אדם צריך להיזהר מאוד שלא תהיה על ידו פגיעה בחברו. פגיעה רוחנית או נפשית היא לא פחות חמורה מפגיעה פיזית. כמו שלקחת כסף של החבר זה דבר חמור, לא פחות חמור מזה לעקוץ מישהו ולפגוע בו. אדרבה, זה יותר חמור, כי זו פגיעה בנפש, זה פנימי יותר.

אם כבנים אם כעבדים

כולנו זכינו ברוך ה' להיות בנים לה' ועבדי ה'. 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם' (דברים יד, א), ו'כי לי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הִם' (ויקרא כה, נה). הזוהר מרחיב את הדיבור בפרשה על כך שאדם צריך לעבוד את הקב"ה בשני האופנים, גם כבן וגם כעבד. אני רוצה להסביר את ההבדל שבין עבודת עבד ובין עבודת בן. עבד לא מקבל הסבר מהאדון שלו למה הוא צריך לעשות את הפעולות שהוא מצווה לעשות. הוא מקבל הוראות ומקיים אותם, בלי לדעת למה. העבד

בטל כלפי הרצון של האדון שלו. הוא עושה את רצון האדון גם אם הוא לא מבין, וגם אם הוא חושב שזה טעות. וכלפי שמיא – זו עבודת הביטול. אדם שמבטל את עצמו כלפי רצונו של הקב"ה, מקבל את הקב"ה לאדון שלו.

האמת היא שעבד של הקב"ה הוא גם אדון בעצמו, משום שאדם שמתבטל כלפי הגדולה האלוקית הוא משתייך אל אותה גדולה של האדון. אנחנו רואים בתורה שעבד אברהם נקרא, 'זָקֵן בֵּיתוֹ הַמְּשָׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ'. (בראשית כד, ב) דווקא מפני שהוא עבד, בטל לאברהם, הוא מושל בכל מה שיש לאברהם אבינו. הוא עבד שיש לו סמכויות עצומות, הוא מנהל את המפעל של אברהם אבינו, את כל הממון שלו. אנחנו רואים את זה גם אצל יוסף שנהיה עבד אצל פוטיפר, אבל בהדרגה הוא מנהל את כל הבית, הוא מקבל סמכויות ותפקידים רבים.

כשאנחנו נהיים עבדי ה', עבדים לאדון הגדול, גבוה מעל גבוה, ובטלים כלפי הגדולה האלוקית - יש בזה גם בחינה של קבלת כוח ועוצמות. זוהי עניינה של מידת היראה. אדם חושב שמידת היראה היא מידה מדכאת. אדם שירא הוא מפחד, הוא מתכווץ, הוא לא פעיל, אדם שכל הזמן חושש שמא פן ואולי לא יצא ידי חובתו, וכדומה. לא כן הדבר. יראה אמתית היא יראה של התבטלות והשתייכות אל הגדולה האלוקית ולא יראה מתחושה של מרחק וניתוק. יראת ה' היא בחינה של מלכות. ירא שמיים הוא אדם שבטל לגמרי לריבונו של עולם, וההתבטלות הזו ממלאת אותו בגדולה האלוקית.

בן – זו עבודה אחרת. הבן יודע שהוא יכול להיכנס אל הבית, לשוטט בכל החדרים, לדעת את כל הסודות. מותר לו לשאול והוא תמיד רוצה לדעת למה אבא רוצה שיעשו כך ולא אחרת. הוא לא חש ביטול כלפי האבא, אלא הוא עם האבא. הוא מחובר אל האבא ממקום שיודע את טעמי הדברים. עבודת הבן היא עבודה עמוקה, הוא רוצה לעשות את הדברים מתוך שהוא מזדהה איתם. הוא מסכים עם הדברים שהוא מצווה על ידי אביו, הוא מבין את הטעמים והסיבות שלהם, ומתוך כך הוא עושה.

האם עבודת בן עדיפה על פני עבודת עבד - אומר הזוהר שלא. אדם צריך לעבוד בשתי הדרכים הללו. לכל אחד מהם יש צד המעלה שלו. המשמעות של דברי הזוהר היא שעלינו להשתדל להבין את הסיבות והטעמים ואת העומקים של התורה, לדעת לא רק מה אנחנו צריכים לעשות, אלא גם מהי משמעות הדברים, ומצד שני, צריך תמיד לזכור שעד כמה שאנחנו מבינים ויודעים, עדיין גבהו דרכיו מדרכינו. עם גודל ההבנה שלנו, אנחנו עדיין בטלים לריבונו של עולם. עמקו מאוד מחשבותיו. כשעובדים את עבודת ה' בשני האופנים יחד - זו עבודת ה' שלמה. האהבה והיראה הן שתי מידות שצריכים לעבוד בהן את ה'.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 7

לכאורה זה תרתי דסתרי, כי האדם שאוהב הוא בקרבה מאוד גדולה, ואילו האדם שירא הוא בריחוק מסויים. איך אפשר להתקרב ולהתרחק גם יחד. אדם בתוך פנימיותו מסוגל להכיל את שתי המידות הגדולות הללו. גם להסתכל ולהתבונן על הגדולה האלוהית עד כדי התבטלות כלפיו, וגם להיות מלא חשק להבין ולהעמיק, להתחבר ולהתקשר עם ריבונו של עולם.

בעל התניא אומר שהיראה והאהבה הן כמו שתי כנפיים, והן מתחברות לכל מצווה שאדם עושה ומרוממות אותה כלפי מעלה. אי אפשר לרומם את המצוות בלי האהבה והיראה שמלוות אותן. אדם שמקיים את רצון ה' לא מתוך יראה ואהבה, רק עושה את רצון ה' מתוך איזה הרגל וכדומה – המצוות שלו נראות כמו גוף בלי כנפיים. הן לא יכולות להתרומם. אם אנחנו רוצים שהמצווה שלנו תעלה למרומים, לעולמות העליונים, אנחנו צריכים לחבר לה כנפיים שתעוף בהן. אי אפשר לעוף עם כנף אחת. אפילו הכנף הימנית, הכנף של האהבה שהיא חזקה מאוד – לא מספיקה לבדה. צריך שתי כנפיים, יראה ואהבה, ואז עבודת ה' מתרוממת. מוכרחים לעבוד על הדבר הזה, כי היראה והאהבה כל הזמן צריכות ללוות אותנו. אדם שמקיים מצוות בלי להשקיע בתחום של היראה והאהבה, הוא לא יעבוד את ה' כמו שצריך. המידות לא יוצאות מהכוח אל הפועל, הן נשארות כמוסות בתוך הנפש.

מי אשם?

אנחנו עוברים לפרשת בחוקותי. אומר המדרש (ויקרא רבה לה, א) על הפסוק 'אם בְּחַקְתִּי תֵלְכוּ':

הדא הוא דכתיב (תהלים קיט, נט) חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי יְאֻשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֵדְתֶיךָ'. אמר דוד: ריבונו של עולם! בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר: למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. הדא הוא דכתיב 'יְאֻשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֵדְתֶיךָ'.

לפעמים שולחים ילד לחנות כדי לקנות משהו, ופתאום הוא מוצא את עצמו במגרש. הוא ראה שם חבר טוב, ושכח את כל התכניות שהיו לו. כך אומר דוד, היו לי תכניות, אבל פתאום אני שוכח את הכול ומוצא את עצמי בבית המדרש. אומר המדרש שזהו הפירוש של 'אם בחוקותי תלכו', להיות אנשים שכל הזמן נמשכים ללכת לעשות את רצונו של הקב"ה, לשם אנחנו הולכים.

רש"י מביא מדרש אחר, שמסביר 'שתהיו עמלים בתורה'. ללכת בחוקות ה' זה לעמול על דברי התורה. אנחנו צריכים להתבונן בדברים הללו, משום שהם יסודיים מאוד. העמל בתורה

הוא בעצם ה'שפיץ' של כל עבודת ה'. אם אין את העמל בתורה, אצל האנשים המיוחדים שבישראל - אז הולכים מידרדרים, ובאה התוכחה והקללה. יש כאן לימוד מאוד גדול. אם לא נמצאים למעלה או שואפים להתקדם כלפי מעלה - מידרדרים למטה. על זה אומרת הגמרא 'על מה אבדה הארץ - שלא ברכו בתורה תחילה'. אנשי בית ראשון למדו תורה, עסקו במצוות, אבל לא בירכו. אם לא עושים את הדברים בשלמות - זה גורם לירידה.

מספרת הגמרא בסוף מסכת סוטה, שכאשר חרבה הארץ, החכמים נעשו סופרים, והסופרים חזנים, והחזנים לעמי הארצות, ועמי הארצות הלכו והתדלדלו. זאת אומרת שהקלוקל התחיל מהחכמים, ואז ירדו גם אלו שאחריהם, הסופרים, החזנים, וממילא בסופו של דבר עמי הארצות התדרדרו והגיעו למעשים חמורים מאוד. כאשר חז"ל אומרים לנו שהארץ חרבה בגלל עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ברור שהמעשים הללו היו אצל קצה העם, ולמה הם נכשלו בדברים החמורים האלו - כי החכמים ירדו, והחזנים ירדו, ממילא עם הארץ הלך וירד.

אם כך, גם התיקון צריך לבוא קודם כל מהחכמים. כשאנשי התורה עמלים בתורה, אז הזכויות שלהם מתפשטות, ואלה שאינם אנשי תורה ממש - יהיו לפחות זהירים מאוד במצוות, וגם אלה שפחות מהם - בוודאי לא ידרדרו מאד אלא ישתדלו לשמור ולהתחזק. וכך עמי הארץ לא יורדים למדרגות נמוכות.

אסור לנו להסתכל על הצרות שבאות ולומר הכול קורה מפני שהם מקולקלים! הם עושים את העברות שהתורה אומרת עליהם שבגללם יש גלות. זה לא נכון, כי זה לא מתחיל מהם. הכול מתחיל מאנשי הקודש. אנחנו צריכים להיות במצב הכי גבוה שאנחנו יכולים להיות בו. לדעת שהאחריות היא עלינו, לא על הקצוות של העם. בני התורה צריכים לדעת, שאם הם מתעלים - הכל מתעלה אחריהם, זו אחריות מאוד גדולה.

משכני בתוכם

התוכחה והקללות שמופיעות בפרשה שלנו הן קשות מאוד. קוראים והלב נצבט. 'וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי - וְהִלַּכְתִּי אִפְּ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי' (כו, כא-כד). הרב צבי יהודה היה אומר שהשורש של כל הרע הוא המקריות. אסור לעבוד את ה' במקרה, עבודת ה' צריכה להיות בקביעות, בעומק. 'אם תלכו עמי בקרי', במקריות, זו תחילת ההתדרדרות.

הזוהר אומר לנו שבתוכחה עצמה מראה לנו הקב"ה עד כמה הוא אוהב אותנו. הוא מצליף עלינו איומים איומים ונוראים, וזה נשמע קשה מאוד, אבל זה נובע מאהבת ה' אותנו. 'אָהֵב

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע • 9

אֵת יַעֲקֹב, וְאֵת עֵשָׂו שְׁנֵאתַי (מלאכי א, ב-ג). 'אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' - יוֹכִיחַ' (משלי ג, יב). הכול נובע מהאהבה העמוקה שה' אוהב את ישראל. אומר הזוהר:

'וְנִתַּתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם' (כו, יא) - זו שכינה. משל לאדם שאהב לאחר, ואמר לו: אהבה עליונה יש לי אליך, ברצוני לדור עמך. אמר לו: מה מבטיח לי שהאהבה הזו תימשך? לקח האוהב את חמדת ביתו, והניח אצל אוהבו. אמר לו: זה שאני קשור עמו, יהיה אצלך, ובזה תדע שאני לא אפרד ממך. כך אמר הקב"ה: נתתי שכינתי בתוכם, ובכל מקום שישראל נמצאים השכינה בתוכם.

ר' יצחק ור' יהודה, נזדמנו לילה אחד לכפר על יד טבריה, וקמו בחצות הלילה לעסוק בתורה. אמרו: אין אנחנו רוצים להיפרד מאילן החיים, מהתורה.

פתח ר' יהודה ואמר: 'וּמִשָּׁה יִקַּח אֶת הָאֵהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לַמִּחְנֶה' (שמות לג, ז). אמר משה: הואיל וישראל עשו את העגל ואינם נאמנים לקב"ה, המשכון – אוהל מועד – יהיה בידי, מפני שאני נאמן לה' בינתיים. לכן הוציא את האוהל אל מחוץ למחנה. אמר לו הקב"ה: אין ראוי לעשות כך! אף על פי שישראל חטאו לי, המשכון יהיה אצלם, כדי שלא אעזבם. ועל זה כתוב 'וְנִתַּתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם'.

כך פותח הזוהר את הדיבור על הפרשה. 'וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי שִׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם' (פסוק כח). מה פירוש 'אֶף אֲנִי', אומר הזוהר:

משל למלך שיש לו בן יחיד שחטא לו כמה פעמים. יום אחד אמר לו המלך, העונשים שאני נותן לא עוזרים. אבל אם אני אגרש אותך מהארץ, אתה מסתכן שיבואו עליך חיות או ליסטים, ויהרגו אותך. מה אעשה? אגרש אותך, אבל אני אצא איתך יחד כדי להגן עליך. זה מה שכתוב 'וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם' - ללכת בגלות, אבל לא אעזוב אתכם, אלא 'אֶף אֲנִי' אצטרף יחד אתכם לקבל את הייסורים. זה מה שכתוב 'בְּפִשְׁעֵיכֶם שָׁלַח אֲמַכֶּם' (ישעיה נ, א), גרמתם שגם אני וגם אתם לא נגור בארץ. לכן נאמר על הגאולה 'וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ' (דברים ל, ג). לא כתוב 'והשיב ה' את שבותך', כי אם 'וְשָׁב'. מפני שהקב"ה בכבודו נמצא עם ישראל במקום שבו הם נמצאים.

מבט גדול ועמוק

אנחנו צריכים ללמוד מכאן לימוד מאוד גדול ושורשי. ראשית כל, ריבוננו של עולם תמיד נמצא עם כלל ישראל, ומצפה לגאולתם של ישראל. המבט הזה נכון לא רק ביחס לכלל, אלא גם כלפי כל יחיד ויחיד. כל יחיד ויחיד שנמצא בגלות, שהתדרדר ממדרגתו, אפילו היותר

נמוך ורחוק שיכול להיות – בתוכו נמצאת נקודה אלוקית. שכינה בתוכו, ניצוצות של קדושה נמצאים בכל אחד ואחד. אין אדם מישראל שאין לו לפני ולפנים ניצוץ אלוקי. אמנם עכשיו הוא עטוף כולו בהרבה קליפות, אבל בתוכו יש ניצוץ אלוקי. נשתמש שוב במשל של הזוהר, על המשך הפרשה:

אמר ר' חייא: אני שמעתי דבר חדש שאמר ר' אלעזר. התורה אומרת 'לא מאסתים ולא געלתים לְכַלְתֶּם' (פסוק מד). המילה 'לְכַלְתֶּם' כתובה בלי ו'. דרש ר' אלעזר: היא כלה שלו - ולכן לא מאסתים. משל לאדם שאהב אישה, שדרה בשוק של בורסקי. אילו היא לא הייתה שם, לא היה נכנס לשוק הזה לעולם, אבל כיוון שהיא שם - נדמה בעיניו אותו שוק כשוק של מוכרי בשמים.

האשה האהובה גרה בשוק שבו מעבדים עורות, ויש שם ריח מאוד לא טוב. אני זוכר שהיה פעם במזרח נתניה בורסקי, ולמרות שהמפעל היה רחוק מאוד מהכביש הראשי, הריחות היו מורגשים במרחק של קילומטרים. לא נעים במקום כזה. אבל הכלה האהובה של אותו אדם גרה שם. הוא כל כך אוהב אותה, עד שהוא בכלל לא מרגיש בריח הלא טוב שבסביבה שלה. כך הקב"ה כל כך אוהב את הנשמה הפנימית שיש בכל אחד מישראל, עד שהוא כאילו לא מרגיש את הקלקול שלו.

אנחנו פוגשים ביטויים כאלו באורות הקודש, כאשר הרב מדבר על האהבה הגדולה שקיימת אל כלל ישראל. מי שנמצא במדרגה גדולה, מבין עד כמה עצום ואלוקי הוא הניצוץ האלוקי שיש בכל אחד מישראל. כל החטאים כולם לא מחשיכים לגמרי את הניצוץ הזה. מה שקורה הוא מצב מאוד קשה שאדם לוקח יחד איתו אל תוך הקלקול את הנשמה האלוקית שלו. מצד אחד אי אפשר לוותר על הניצוץ האלוקי, ומצד שני אי אפשר להסכים לקלקולים. אז מי שיש לו עין עליונה מסתכל גם על הפנימיות, הוא יודע מה זה ניצוץ אלוקי. מי שלא יודע להעריך את הנשמה, ומסתכל רק על החיצוניות, רואה את המעשים ואת המחשבות הרעות בלבד, ולכן הוא יאמר שהאיש הזה מקולקל ואי אפשר לסבול את זה.

כל אדם צריך לדעת שלכל אדם מישראל יש נשמה עליונה פנימית. אם אדם חי את המציאות הגדולה הזו - כל ההתנהגות שלו מתרוממת ומתעלה. הוא נהיה שייך לריבונו של עולם. וממילא הנשמה שלו מבקשת להוציא את כוחה אל הפועל. האמונה הבסיסית הזו של הסגולה הישראלית היא שורש. אדם צריך לדעת שעם ישראל הוא עם אלוקי. גם כשיוצאים לגלות, השכינה יצאה עמם, היא נמצאת בכל מקום ומקום. ההכרה הזו, מרוממת את המבט ביחס לעם ישראל, היא גם מעוררת מאוד את הצורך לדאוג לכך שהשכינה לא תהיה עוד בגלות. כך זה ביחס לכלל, וכך גם ביחס כלפי עצמי. אני רוצה שהשכינה ששוכנת אצלי לא

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 11

תהיה בגלות. גם אם אין בידי לעשות מספיק בשביל לשנות את המצב של כלל ישראל, לפחות את המצב הפרטי שלי, ואת השכינה שבתוכי אני רוצה להוציא מהגלות. אני הולך וגואל אותה כל הזמן. התניא מסביר שבכל יום אדם צריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כי בכל פעם שאדם קורא קריאת שמע או מתפלל הוא מוציא את הכוחות הפנימיים שלו מהכוח אל הפועל, ויש בזה בחינה של גאולה של השכינה שהייתה במצרים, במצרים - לקדושה.

מעשים קטנים בגדלות או גדולים בקטנות

זה מביא אותנו להסתכל גם בתפיסה אחדותית על כל עם ישראל. אמנם בכל אחד יש ניצוץ אלוקי שהוא צריך לשמור עליו, ועם כל הצורך להיזהר ולא להיות מושפע, צריך שיהיה לנו רצון גדול מאוד להיות יחד. כמו שהקב"ה רוצה להיות עם כלל ישראל אף על פי שזה גורם לשכינה להיות בגלות, כך כל אדם מישראל צריך שיהיה לו רצון להתחבר עם כלל ישראל. כשכל הניצוצות של ישראל מתחברים יחד, מתגלה הגודל האמיתי של ישראל. כל ההבנה הזו באה רק מתוך ההכרה בצד הסגולי של הנשמה.

לא כל עוסקי התורה מבינים את העומק של ההסתכלות הזו. אנחנו זכינו להיות תלמידיו של מרן הרב, וההסתכלות שלנו היא עמוקה ואנחנו רואים את כל עם ישראל בגדלות, באחדות. האחדות הזו גורמת לכך שאנחנו שותפים לכל המעלות שיש לכל אחד ואחד, וכמובן גם לאלה שרחוקים יש מעלות רבות מהרבה בחינות. אנחנו מחוברים עם כל המעלות של אלה שמוסרים את נפשם בצבא, ואלה שמתאמצים ברפואה, ואלה שמתאמצים בכלכלה של ישראל. אנחנו שותפים אך ורק לצד החיובי כי זה מה שמאחד בינינו. אף אחד לא מתאחד סביב מטרה רעה. ולכן גם הם שותפים במעלות שלנו, ומיניה ומיניה יחד עם ישראל הולך ונבנה, נבנים הבסיסים לנשמה הגדולה שעוד תתגלה.

ההסתכלות הגדולה הזו נותנת לנו מבט גדול על כל מה שאנחנו עושים. אדם יכול להסתכל על כל העולם במבט צר, שמצמצם את הכול, כי יש לו משקפיים מצומצמות. ואדם שיש לו הסתכלות רחבה רואה את כל הדברים הקטנים במבט עמוק, את החיבור שלהם אל הגודל. אפשר לעשות מעשים גדולים בצורה קטנה, ואפשר לעשות מעשים קטנים בצורה גדולה. אדם יכול לגשת אל התורה בקטנות, 'אני לומד תורה, אני יודע תורה ומפלפל בתורה'. ואפשר לגשת לתורה בגדלות, בהסתכלות כוללת ורחבה, מתוך הבנה שריבונו של עולם מופיע בעולמו, בעם ישראל כולו, והתורה היא הלב של ההופעות הללו. כך כל דבר פרטי שהוא לומד נהיה גדול. לכן אמרו חכמים שחביבה כת קטנה בארץ ישראל יותר מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ. אנשים שלא יודעים לפלפל ולא חריפים כל כך, אבל יש להם את המבט

הגדול הזה של תורת ארץ ישראל. גם אם אין את הפלפול החיצוני, יש להם את הגודל, וחביבה על הקב"ה ההסתכלות הזו, זו הסתכלות גדולה ואמיתית, ואנחנו צריכים לעשות בה קניין.

סיימנו השבת ללמוד את ספר ויקרא, ואמרנו חזק. אנחנו מתקדמים הלאה, אל ספר במדבר, אל הדרך שמביאה אותנו לארץ ישראל ולגאולה. אנחנו הולכים בדרך התורה בפרשיות התורה, והולכים גם בדרך החיים של הגאולה, הולכים ונגאילים. השבוע ביום שישי יחול בעזרת ה' כ"ח אייר, יום של הודאה גדולה לריבונו של עולם. וביום שישי שאחר כך מגיע חג השבועות. לפנינו שבועיים מרוממים מאוד, ואני רוצה לברך את כולנו, שהשבועיים האלו יהיו שבועיים של אש בוערת, של התלהבות. כל מצב שבו אנחנו נמצאים - צריך לנצל אותו. כשאנחנו ביחד - יש לזה מעלה, וכשאנחנו בנפרד - יש לזה מעלה. אם כל שיעור בפני עצמו - יש לזה מעלה, ואם כל הישיבה ביחד - יש לזה מעלה. בכל מצב צריך לשמוח, לדעת את ה' בכל דרכינו. צריכים לראות את המעלה המיוחדת של כל שעה ושעה, ולנצל אותה. שנזכה לעלות ולהתקדם בשבועיים האלו, ומתוכם נמשיך גם אחר כך בעליה, הלוך ועלה בעזרת ה' יתברך.

לדף המיוחד לפרשת בהר-בחוקות:

השיחה נמסרה בשנת התש"פ

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11